Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen kirjallinen asiantuntijalausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle koskien hallituksen esitystä eduskunnalle laiksi hyvinvointialueesta annetun lain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Vantaan ja Keravan hyvinvointialue pitää hyvänä esityksen tavoitetta yhtenäistää ja selkeyttää hyvinvointialueiden valtion ohjausta ja selkeyttää valtiovarainministeriön roolia ja tehtäviä hyvinvointialueiden ohjauksessa.

Hyvinvointialue näkee perusteltuna sen, että hyvinvointialueiden ohjauksen yhteensovittaminen säädetään valtiovarainministeriön tehtäväksi. On kuitenkin tärkeää yhteensovittaa eri ministeriöiden tavoitteet julkisen talouden finanssipoliittisten tavoitteiden kanssa. Jotta tämä onnistutaan toteuttamaan oikeudenmukaisella ja palveluiden yhdenvertaisuutta tukevalla tavalla, on tavoitteenasetannassa syytä lisätä vastavuoroisuutta hyvinvointialueiden kanssa, jotta tavoitteet perustuvat realistiseen tilannekuvaan hyvinvointialueiden talouden ja toiminnan osalta.

On hyvä, että jo aiemmin annetun lausuntopalautteen perusteella esityksestä on poistettu esitysluonnoksen hyvinvointialuelain muuttamista koskevassa lakiehdotuksessa ollut 11 §:n 3 momentti *”Valtioneuvostossa tehtävän hyvinvointialueiden ohjauksen lähtökohtana on, että se on yhteensopivaa valtioneuvoston asettamien julkisen talouden finanssipoliittisten tavoitteiden kanssa”* ja että kirjaus on siirretty 12 a §:n 2 momenttiin *”Valtakunnallisissa tavoitteissa on otettava huomioon valtioneuvoston asettamat julkisen talouden finanssipoliittiset tavoitteet.*” Lähtökohtaisesti on hyvä, että valtioneuvosto päättää ja viestii avoimesti tavoitteensa hyvinvointialueille. Tavoitteenasetannassa tulee silti huomioida laajasti, finanssipoliittisten tavoitteiden lisäksi, hyvinvointialueiden toimintaympäristö sekä juridinen ympäristö, jossa hyvinvointialueet toimivat sekä muut muutokset, joita hyvinvointialueiden toimintaan ja ohjaukseen suunnitellaan.

Neuvottelukuntien roolien selkiyttäminen on kannatettavaa. Hyvinvointialuetalouden ja -hallinnon neuvottelukunnan, sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunnan sekä pelastustoimen neuvottelukunnan tehtävien yhteensovittaminen yhdeksi neuvottelukunnaksi tuo selkeyttä, kun asioita käsitellään vain yhden neuvottelukunnan piirissä. Tämä on sinällään kannatettavaa. Neuvottelukunnan rooli ja tehtävät ovat kuitenkin merkittävät ja laajat ja lakiesityksestä jää epäselväksi, millaisella toimintamallilla kyseinen neuvottelukunta pystyisi käytännössä hoitamaan kaikki sille osoitetut tehtävät. Vantaan ja Keravan hyvinvointialue arvioi edelleen, että neuvottelukunnan sujuva työskentely tulee edellyttämään esimerkiksi alatyöryhmien perustamista.

Ehdotetut muutokset 13 a §:n muodostavat jossain määrin ristiriitaisen kokonaisuuden. On periaatteellisella tasolla hyvä, että hyvinvointialueen taloutta tarkastellaan järjestämisvastuun toteutumisen yhteydessä. Ehdotetussa tekstissä rahoitus ja taloudenhallinta korostuvat kuitenkin huomattavasti. Vantaan ja Keravan hyvinvointialue

painottaa, että valtion ohjauksen roolia tulisi kirkastaa myös palveluohjauksessa, hyvinvointialueiden palveluvalikon suunnittelussa sekä palvelutason (palvelulupauksen) määrittelyssä. Hyvinvointialueiden sisältöohjausta ei voida erottaa taloudellisesta ohjauksesta, sillä hyvinvointialueiden taloudelliset realiteetit muodostuvat sisältölakien kautta, joiden noudattamista valvotaan valtion viranomaisten toimesta. Lainsäädännön tulisi nykyistä paremmin huomioida hyvinvointialueiden ohjauksessa taloudellisen ohjauksen ja sisältölainsäädännön/toiminnallisen ohjauksen yhteensovittaminen.

Muutosehdotusten perusteluissa kerrottiin yhdeksi tavoitteeksi ministeriöiden ja hyvinvointialueiden hallinnollisen takaan keventäminen. Perusteluissa mainitaan lisäksi mahdollisuus muuttaa neuvottelujen käytännön toteutusta esimerkiksi sellaiseksi, että neuvottelut pidettäisiin yta-alue tasoisesti. Jos tähdätään vastavuoroiseen neuvottelutyöskentelyyn sekä perusteelliseen tilannekuvaan, on hyvinvointialueiden yhdistäminen neuvotteluissa haastava toteuttaa. Olennaista olisi määritellä nykyistä tarkemmin se, mitä tällä menettelyllä tosiasiassa tavoitellaan.

Esityksen tavoitteista valtion ohjauksen yhtenäistäminen ja selkiyttäminen toteutuu varmasti hyvin, samoin kuin finanssipoliittisten tavoitteiden huomioiminen. Yhdenvertaisten ja laadukkaiden palveluiden toteutuminen vaatii esitettyjen kirjausten lisäksi nykyistä vastavuoroisempaa ohjaus- ja neuvottelutyöskentelyä sekä huomattavaa paneutumista oikean tilannekuvan muodostamiseen.

Vantaalla 11.3.2024

Hyvinvointialuejohtaja Timo Aronkytö